

פרשת יתרו תשפ"ד

כתבי תלמידים לא מוגה

שיחת מורינו המשגיח הגה"צ ר' דוד מנחם שניידר שליט"א**שחלק מחכמתו ליראיו**

השו"ע (או"ח רכד, ו-ז) פוסק, "הרואה חכמי ישראל אומר, בא"י אלוקינו מלך העולם שחלק מחכמתו ליראיו". גם על חכמי אומות העולם יש ברכה, הברכה היא "שנתן מחכמתו לבשר ודם", אולם יש שלושה שינויים מהברכה על חכמי ישראל.

האחד, חכמי ישראל הם חכמים בחכמת התורה, אך בחכמי אומות העולם מסייג המשנה ברורה (ז), מברכים רק על חכמים בשבע חכמות. ומשכך יש חילוק נוסף, חכמי ישראל, הקב"ה חלק מחכמתו להם. הרמב"ן מדבר בדרשה, חכמת התורה היא חלק מהקב"ה. חכמי האומות חכמים בשבעה חכמות, אלו דברים טובים אך אינם שכל האלוקי, הם חכמות בשכל האנושי, להם הקב"ה נתן חכמה, אך לא חלק מחכמתו, חכמת התורה.

חילוק שלישי, באומות העולם אין "יראיו", גוי יכול להאמין בקב"ה, גוי שיתפלל לקב"ה, הקב"ה ישמע תפילתו. גוי גם יכול לפחד מהקב"ה, הגויים שהיו עם יונה פחדו מהקב"ה, אך הוא מפחד מהכוח שבידו, הגוי אינו ירא שמים. רק ביהודי אפשר לומר "יראיו", הגוי אינו שייך ביראת שמים.

דברים אלו כלולים בלשון הרביעי שבארבע לשונות של גאולה. "ולקחתי אתכם לי לעם" (שמות ו, ז), מבארים הראשונים, זה מעמד הר סיני. יציאת מצרים הביאה אותנו להר סיני, וכך נבחרנו להיות עם ה'. צריך להרחיב פה את הדיבור, הרמב"ן מדבר בזה כמה וכמה פעמים, מאוד קשה להאריך בזה כעת. תמצית הדברים הוא, אשרנו מה טוב חלקנו שאנו עם ה'. אנו צריכים לדעת מה טמון בנו, כמה אנו צריכים לדרוש מעצמנו, להיכן אנו צריכים לשאוף.

קבלת התורה מצידנו

עם ישראל בנוי על האבות הקדושים, מששת ימי בראשית מעשה אבות סימן לבנים בנה את כלל ישראל. אלו פסוקים מפורשים. על האבות מושתת בסיס היראה של היהודי. על בסיס זה פעלו בנו שעבוד מצרים, כור הברזל שזיקק את הזהב, יחד עם היציאה ממצרים, שנהיה מציאות של כלל ישראל, שנהיה שייכים להגיע למתן תורה.

הכנה זו הביאה לדרגת "נעשה ונשמע" (שמות כד, ז). הקב"ה הסתובב אצל כל שבעים אומות העולם ושאל את רוצים לקבל את התורה, כמתואר באריכות בספרי (וזאת הברכה, שמג; ילקוט שמעוני תתקנא). כל האומות הפקיעו את עצמם מהתורה, שאלו מה כתוב בה והסבירו מדוע אינם יכולים לקבל את התורה, עשו אמר (בראשית כז, מ), "ועל חרבך תחיה", איני יכול שלא לרצוח. וכך כל האומות.

עם ישראל חידשו ואמרו "נעשה ונשמע". על בסיס ההכנה מהאבות וכור הברזל בשעבוד מצרים יחד עם היציאה ממצרים, עם ישראל זכה בתורה בזכות שלא שאלו מה כתוב בתורה, אלא קפצו מיד ואמרו "נעשה ונשמע". אצל מלאכי השרת זהו סוד (שבת דף פח.), אך אצל כלל ישראל זהו הבסיס. הבסיס של היהודי הוא "נעשה ונשמע"!

טעם הזכות שבחר בנו ה'

בפרשת ואתחנן התורה מדברת על היות עם ישראל עם סגולה (דברים ז, ו-ח), "כי עם קדוש אתה לה' אלוקיך בך בחר ה' אלוקיך להיות לו לעם סגולה מכל העמים אשר על פני האדמה. לא מרבכם מכל העמים חשק ה' בכם ויבחר בכם כי אתם המעט מכל העמים" - אתם ממעטים את עצמכם - "כי מאהבת ה' אתכם ומשמרו את השבעה אשר נשבע לאבתים הוציא ה' אתכם ביד חזקה".

הרמב"ן מאריך לבאר מדוע הקב"ה בחר בנו מלבד זכות אבות, וזכות שעבוד מצרים והיציאה ממצרים, "וטעם חשק, שנקשר עמכם בקשר אמיץ שלא יפרד מכם לעולם" - כמבואר ברמב"ן (שמות כ, יז) אחר מעמד הר סיני, שנתקעה האמונה בליבם והתחברו לקב"ה - "מלשון וחשוקיהם כסף (שמות כז, י), ויבחר בכם מכל העמים שתהיו אתם סגולה ונחלה לו, כי הבחירה בכל מקום ברירה מן האחרים" - הקב"ה ברר אוכל מתוך הפסולת, בחר והוציא אותנו מתוך שבעים אומות העולם.

"ואמר הטעם, כי מאהבת ה' אתכם, בחר בכם, שראה אתכם ראויים להתאהב לפניו ונבחרים לאהבה יותר מכל העמים, ולא הזכיר בזה טעם מן הבחירה" - מדוע אנו ראויים מצד עצמנו שהקב"ה יאהב אותנו - "כי הנבחר לאוהב היודע לסבול את אוהבו בכל הבא עליו ממנו" - מי שמוכן לסבול בשביל השני, הוא ידיד אמיתי! - "וישראל ראויים לכך מכל עם, כמו שאמרו (ביצה דף כה:): שלשה עזים הם ישראל באומות, כי יעמדו לו בנסיונות, או יהודאי או צלוב (שמות רבה מב, ט)".

כך אמר החזו"א לראה"מ שבא לבקר במעונו, לנו יש רכוש יותר גדול מיכם, לכם יש טנקים אך זה לא אומר שאתם גיבורים, הרכוש שבידינו הוא מסירות נפש, אנו מוכנים ושמחים לסבול עבור בורא העולם. אנו החיילים האמיתיים. עברנו גלויות, וב"ה אנו זוכים לשמוח ב"נעשה ונשמע". זהו הסיבה שהקב"ה בחר בנו מזכותנו אנו, מלבד שבחר באבות הקדושים. זהו "ולקחתי אתכם לי לעם".

הגדרות התורה

דברנו על מעלת כלל ישראל, מדוע הקב"ה בחר בנו. בעיקר רציתי לדבר על הגדרת התורה בעצמה. תורה זה רצון ה', רק התורה יכולה להגדיר מה היא התורה. כתוב בפסוק (דברים לג, ב) "מימינו אש דת למו", התורה היא "אשדת". בכתובים כתוב הגדרות נוספות, "נר מצוה ותורה אור" (משלי ו, כג) "הנחמדים מזהב ומפז רב ומתוקים מדבש ונפת צופים" (תהלים יט, יא). אין זו סתירה, אלו הגדרות שונות המביאות זה את זה.

נראה הגדרה נוספת. בגמרא בזבחים (דף קטז). דנה, מהו "וישמע יתרו" (שמות יח, א). מה יתרו שמע שלכך בא והתגייר. התנאים נחלקו האם יתרו בא לפני מתן תורה או אחרי מתן תורה. הסוברים שיתרו בא אחר מתן תורה, אף שבסדר הפסוקים הוא בא קודם מתן תורה, אולם אין מוקדם ומאוחר בתורה. מבארים הראשונים, התורה אינה ספר היסטוריה, היא דבר ה'. לקב"ה יש סיבות חשובות יותר לקבוע את סדר פסוקי התורה מסדר הזמנים, יש דברים שצריך לדרוש את סמיכותם זה לזה. ולכך אף שיתרו בא אחר מתן תורה, נכתב בתורה קודם מתן תורה כיון שאנו צריכים ללמוד ממנו כמה דברים.

אומרת הגמרא, "ר"א המודעי אומר, מתן תורה שמע ובא" - ודאי שיתרו לא שמע את עשרת הדיברות, אותם רק כלל ישראל שמע, יתרו שמע את הקולות שהיו במתן תורה - "שכשניתנה תורה לישראל היה קולו הולך מסוף העולם ועד סופו, וכל מלכי עובדי כוכבים אחזתן רעדה" - פחד - "בהיכליהן ואמרו שירה" - מלאכי האומות אמרו שירה -

שנאמר (תהלים כט, ט): "ובהיכלו כולו אומר כבוד". נתקבצו כולם אצל בלעם הרשע ואמרו לו: מה קול ההמון אשר שמענו? - מה הקולות הנוראים ששמענו - "שמא מבול בא לעולם, 'ה' למבול ישב" (תהלים כט, י)? אמר להם (בלעם): "וישב ה' מלך לעולם", כבר נשבע הקב"ה שאינו מביא מבול לעולם. אמרו לו (אומות העולם): מבול של מים אינו מביא, אבל מבול של אש מביא, שנאמר (ישעיהו סו, טז) "כי באש ה' נשפט"? אמר להן (בלעם): כבר נשבע שאינו משחית כל בשר".

שאלו האומות: "ומה קול ההמון הזה ששמענו? אמר להם (בלעם הרשע): חמדה טובה יש לו בבית גנזיו שהיתה גנוזה אצלו תתקע"ד דורות קודם שנברא העולם, וביקש ליתנה לבניו, שנאמר (תהלים כט, יא) "ה' עוז לעמו יתן". מיד פתחו כולם ואמרו: "ה' יברך את עמו בשלום" - זה לא נוגע לנו, אפשר ללכת לישון. התורה ניתנה בקולות וברקים, בלעם מגדיר זאת כפי שנתן הקב"ה בפיו, "עוז". לתורה יש בחינה של עוז שמשך את יתרו להיכנס לעם ישראל.

קדושת התורה היא מתיקותה

אלו הגדרות המשלימות זו את זו. התורה ברורה גלויה וישרה, מובנת ועמוקה עד הסוף. הרמב"ם (שמונה פרקים, ז) מדבר, משה רבינו הוא שכל האנושי, התורה היא שכל אלוקי, רצונו יתברך. התורה היא "אשדת", המלאכים גופן אש, התורה בחינת אש, דבר ה', רצונו יתברך. כוח הקדושה שבתורה שורף את צד השלילה, את כוחות היצר הרע, את מה שמשפיל את האדם. כשהקדושה מלווה בקולות וברקים - "עוז", כלל ישראל התרומם, הרגיש את קדושת התורה. במתן תורה היה הגילוי הגדול ביותר שלא היה כמותו מאדם הראשון ועד היום, גילוי כזה נתן להם תנופה ורוממות.

נבאר יותר. הבעל הטורים (בראשית כה, כה) מביא, "עשו בגימטריא שלום" (376). המהר"ל בדרוש לשבת הגדול מתפלא, הרי אין לך אדם רחוק מהשלום כעשו, עליו נאמר על חרבך תחיה", וכיצד יתכן שדווקא הוא שמו שלום?! עי"ש לפי דרכו. בפשטות יש לבאר, עשו עושה שלום עם הסט"א עד כדי שנהפך הוא עצמו להיות הס"מ, שרו של עשו הוא היצר הרע שנלחם עם יעקב אבינו. אוי ואבוי לשלום כזה. היצר הרע, מלך זקן וכסיל, שולט על שפלות הגוף, על כל התאוות השפלות ה"י, היצר הרע מושך להחטיא את האדם. הוא המתנגד הגדול ביותר לתורה הקדושה שנמצאת בקצה השני, שורפת את השפלות. האור שבה דוחה את החושך.

רק אחרי שמעוררים את אש התורה, זוכים ורואים "תורה אור", מרגישים "נחמדים מזהב ומתוקים מדבש ונופת צופים". אנו מתפללים בברכות התורה, "והערב נא ה' אלוקינו את דברי תורתך בפינו", שהתורה תהיה מתוקה מדבש. כשיש עמל ויגיעה, מתגברים על העצלות, זו בחינה של אור. כך זוכים להגיע אל "והערב נא".

הקושי להיפגש עם האמת

נלמד גמרא בנדרים (דף ח:), "כדריש לקיש דאמר אין גיהנם לעולם הבא, אלא הקב"ה מוציא חמה מנרתיקה, צדיקים מתרפאין בה ורשעים נידונין בה, שנאמר (מלאכי ג, יט-כ) "וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה מרפא בכנפיה", ולא עוד, אלא שמתעדין בה, שנאמר "ויצאתם ופשתם כעגלי מרבק" והרשעים נידונין בה, שנאמר "הנה היום בא בוער כתנור". כולם מתקשים, היאך תתכן אותו האש שהצדיקים מתרפאים בה, והרשעים נשרפים?

הפשט הוא כך, אדם שמחפש את האמת, האמת מתוקה לו, הוא מתרפא בה. האמת מתוקה רק למי שמחפש אותה, היא אף נותנת לו שמחה. הוא נפגש עם בורא העולם שחותמו אמת. זו המציאות, התורה היא "אשדת", התורה מחייבת, דבר ה' מחייב. וא"כ

מי שלא מחפש את האמת, ותחת זה הוא מחפש תאוות, מחפש עוה"ז, האמת שורפת אותו, הוא בורח ממנה והיא אוכלת אותו. התורה אומרת לו, איפה אתה?! לאיזה דרך סטית?!

יתרו חיפש את האמת, הוא שמע את הקולות, הרגיש "ה' עוז לעמו יתן". ולכך משה קיבל את הביקורת שאמר, כיון שהוא רדף להשיג את האמת, הפקיר את כל עולם הזה כדי להתקשר לקולות וברקים, להתקשר ל"עוז".

ה' יתן שנזכה כאו"א להתאמץ בתורה לפי כוחו, להרגיש את עוז התורה, את אור התורה. כך נזכה להגיע לגדלות בתורה וירא"ש ולכל מילי דמיטב.